

Урок-презентація

Юрій Яновський
"Майстер корабля"

“Романтика вітаїзму” або Активний романтизм – стильова ознака в українській літературі 20-х років ХХ ст. з притаманним їй пафосом творчого експерименту і національного відродження. Письменники, які входили до ВАПЛІТЕ, творили літературу національного ренесансу, втілювали ідеал активної, сильної, здатної до боротьби людини.

Ю.Яновський

О. Досвітній

О. Довженко

Григорій Епик

Особливості творчого стилю Ю. Яновського

- поєднано авангардистське прагнення зруйнувати традиційну романну форму, деструкцію зображальних прийомів та засобів – з ліризацією оповіді, романтичною суб'єктивністю і навіть сповідальністю;
- руйнування сюжетної послідовності, модифікація романного жанру – кіномемуари, роман у піснях, роман у новелах;
- поєднання екзотики, мариністики, спогадів, пригодництва, авантюри,
- внутрішній динамізм, напруженість викладу художнього матеріалу;
- кінематографічність;
- змалювання незвичайних характерів у виняткових обставинах і ситуаціях із тим, щоб найповніше розкрити внутрішній світ персонажів;
- створення “моделі національного героя”, який виступає проти хаосу, що загрожує родові;
- новий тип героя – неоромантичний герой: непересічна сильна, вольова особистість, шукач пригод та романтики;
- органічне переплетіння надбань фольклору зі сміливими пошуками світової модерної літератури (думний характер та пригодницький сюжет);
- настанова на утвердження неоромантичної стилістики;
- звернення до теми мистецтва, максимальна увага до творчого процесу;
- поетизація стихії національного руху; осмислення історіософських проблем в контексті національного буття;
- символічність образів;
- інтертекстуальність: алюзії, “відсилання” до творів Д. Конрада, Дж. Лондона, Дж. Пассоса, І. Бабеля, Горація, М. Гоголя, О. Довженка та інших.

Юрій Яновський «Майстер корабля»

Одеса, 1926 рік

Мало хто знає, що кінематограф народився саме в Одесі.

Літом 1893 року одеський інженер Йосип Андрійович Тимченко, механік-самоук Новоросійського (Одеського) університету за участю одеського інженера М. Фрейденберга винайшов і побудував перший у світі знімальний апарат, яким були зняті дві стрічки – «Стрибаючий вершник» і «Метальник спису».

Роман «Майстер корабля» та цикл нарисів «Голлівуд на березі Чорного моря» Юрія Яновського – твори про Одесу, про формування українського кіно, про митців, що стояли біля його витоків: зокрема про самого автора цих мемуарів - у 1926-1927 роках головного редактора Одеської кінофабрики та його друга - режисера Олександра Довженка.

«Майстер корабля» — автобіографічний роман. В основу твору покладено роздуми митця про сенс земного буття, загадковість і велич людської душі, її пориви до гармонії та краси шляхом осягнення і минулого, і майбутнього; теми жінки, кохання.

Юрій Яновський

«Майстер корабля» (зміст)

РОМАН-МІСТИФІКАЦІЯ

Кіно-Одеса 1920-х дала Яновському багатий матеріал для роману «Майстер корабля» (1928). По суті, це літературна містифікація. Сивочолий Товариш Майстер Кіно (То-Ма-Кі), від імені якого ведеться оповідь, стверджує, що він просто пише мемуари про свою молодість. «Майстра корабля» і справді можна читати як мемуари про Одесу середини 1920-х. Редактор (він же на схилі віку – То-Ма-Кі) має риси самого Яновського, Сев – Довженка, Професор – Василя Кричевського, Директор – Павла Нечеси, Тайах – Іти Пензо, Богдан – Григорія Гричера... І все ж «Майстер корабля» - не мемуари, а неоромантична проза, перший в українській літературі **мариністичний** роман. Він сповнений екзотики – розповідей про морські пригоди, далекі острови, про мистецтво суднобудування. З морем пов'язаний і майбутній фільм, що його готується знімати режисер Сев. Є в романі й елемент гри, фантастики, якщо мати на увазі «переселення» То-Ма-Кі в 1970-ті роки й спроби автора забігти в майбутнє (міркування про балет, що буде витіснений фізкультурою, про художні твори, в яких зникне фабула, і навіть про «часи війн сорокових років»!).

ЛВКА БАБУИИ

Історія створення

Роман «Майстер корабля» абсолютно новаторський за змістом і формою твір в українській літературі. Це перший роман Ю. Яновського, до того ж автобіографічний. Твір написаний на одному подиху: письменник розпочав роботу 27 листопада 1927 року в Одесі, а за кілька місяців закінчив у Харкові, куди невдовзі переїхав. У 1928 році твір було опубліковано в харківському видавництві «Книгоспілка».

За словами Ю. Яновського, твір «народився, як і слід було чекати, далеко од моря. Його було написано тоді, коли автор, будиши звичаєм одважний і холодного серця, одразу якось уздрів, що молодість його не вічна».

Автобіографічність

Ю.Яновський в автобіографії зазначав, що біографія у нього надто коротка і вражаючих фактів у ній нібито немає. Проте період роботи на Одеській кінофабриці був насичений подіями, які знайшли своє втілення в романі «Майстер корабля». Дружина письменника Тамара Яновська вважала: «Глибокий слід у творчості Яновського залишила його праця у кінематографії, де він якийсь час працював редактором. Цей період його життя знайшов відображення в романі «Майстер корабля» та в книжці «Голлівуд на березі Чорного моря», виданій 1930 року» [Лист у вічність]. Письменник у романі осмислив власний життєвий досвід, пов'язаний із роботою на Одеській кінофабриці.

Роман «Майстер корабля» на є повністю автобіографічним у повному розумінні цього визначення - у ньому занадто багато вигадки, до того ж занадто велика часова дистанція зображуваного в творі. Але в ньому пізнаються конкретні реалії життя молодого Ю. Яновського.

"Майстер корабля"

АНАЛІЗ РОМАНУ

Рід літератури: епос.

Жанр твору «Майстер корабля»: автобіографічний роман.

Тема «Майстер корабля»: роздуми митця про сенс земного буття, загадковість і велич людської душі, її поривання до гармонії та краси шляхом осягнення і минулого, і майбутнього; теми жінки, кохання.

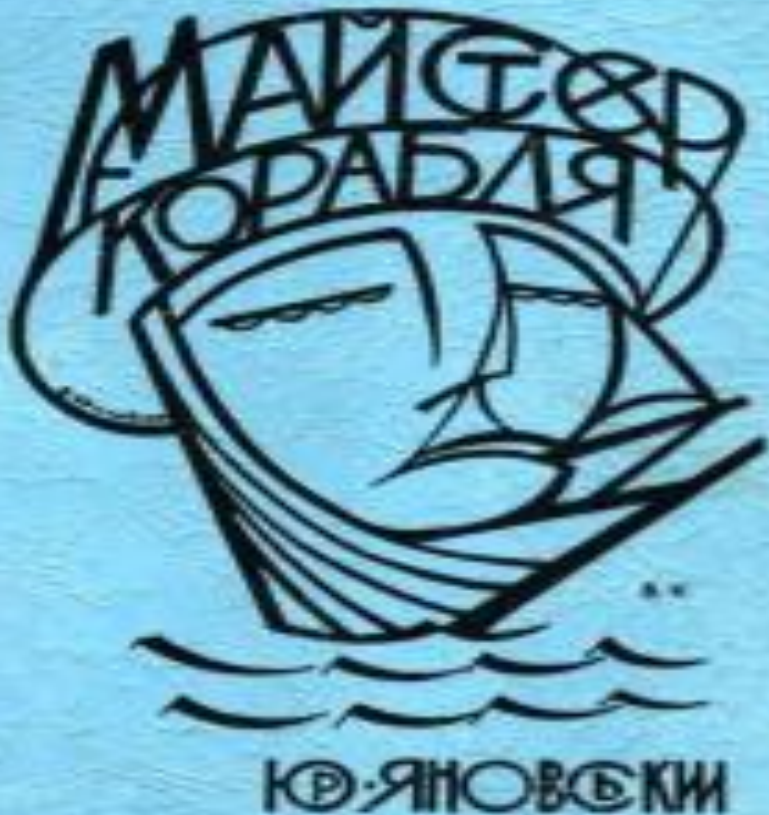
Ідея «Майстер корабля»: утвердження торжества молодості, енергії, краси, щастя і творчості, непереможного життєлюбства; поетизація вільного творчого начала в українській людині, пробудженій до нового життя.

Композиційно-стильові особливості: в основі роману – власний досвід роботи письменника на Одеській кіностудії в 1925-1927 рр. та його співпраця з В. Кричевським, П. Нечесою, О. Довженком та Ітою Пензо.

Незвичний, новий для української літератури сюжет: режисер Сев знімає фільм про матроса Богдана. Для зйомок будується справжній вітрильник, на якому потім плаватимуть учні мореходної школи. Дуже органічно вплетені в роман нотатки синів героя, листи його коханої - балерини Тайях, розповіді матроса Богдана й роздуми самого автора. Авторська (а також читацька) уява мандрує то в Одесу, то в Італію, Румунію, навіть на острів Ява. Мариністичний колорит Міста, що з'явився в українській літературі чи не вперше в такому обсязі, змінюється екзотикою чужих країн.

Композиція доволі вільна. Незвична форма оповіді – монолог-сповідь сімдесятилітнього То-Ма-Кі, який згадує свою далеку молодість, пов'язану з кіномистецтвом. Читач мандрує разом з героями з майбутнього в минуле. Таємничі, часом небезпечні пригоди змінюють одна одну.

Що таке «майстер корабля»?

Наслідуючи аргонавтів, Сев, Богдан і То-Ма-Кі вирізьблюють так званого «майстра корабля», символічну дерев'яну фігуру, що стоїть над бугшпритом і веде корабель, оберігає його від рифів, заспокоюючи хвилі. На відміну від традиційних символів «сильного вовка», «дужого ведмедя», «хитрого лиса», матрос Богдан обрав майстром корабля жінку – юну Баджін, з якою колись перетнулася його життєва доля, бо саме жінка є берегинею роду, втіленням вічного материнського начала. Екзотична дерев'яна жіноча фігурка має вести задуманий Севом і Редактором бриг крізь бурі й випробування. Але в ширшому сенсі майстер корабля - це «веселий народ», який творить свою Республіку.

Епіграфи до твору

На думку Н. Бернадської, символічного звучання роману «Майстер корабля» надає насамперед назва й епіграфи, запозичені з різних джерел (слова М. Гоголя, Г. Гете, К. Дібдіна і Горація в оригіналі). Їх рекордна кількість - аж чотири, що є своєрідною грою з читачем.

Так, епіграфом з «Мертвих душ» М. Гоголя («Забирайте ж із собою в путь, виходячи з м'яких юнацьких літ до суворої, жорстко дійної мужності, - забирайте з собою всі людські порухи, не лишайте їх на дорозі: не знайдете потім!») Ю. Яновський об'єктивує міфологему мандрів, що згодом прозвучить у пісні про аргонавтів, яку наспівує То-Ма-Кі, а також у метафізичному виході у море корабля як символу духовного оновлення української нації. У розумінні Ю. Яновського Україна потребує пророка і спасителя. Власне, цей епіграф ніби наголошує на магістральному сюжетному русі роману.

Іншу - іронічно-жартівливу - тональність має уривок з Гете: «Ні! Все добре на землі: / Чорна дівка, білий хліб! / Завтра в інший край мандрівка: / Чорний хліб і біла дівка», де вказується на коло подій, пов'язаних з екзотичними пригодами Богдана.

Епіграфи до твору (продовження)

Далі автором наведено рядки з англійського поета Чарльза Дібдіна, який відомий як один з кращих авторів морських пісень. Ніколи не бувавши у довгих морських подорожах, він захоплювався мужністю і відвагою моряків, які вміють віддавати власне життя за інтереси Батьківщини, і яких, як він сподівався, на березі чекають прекрасні дами: *«Але завше я пив лиш за те, що любив, / Лиш за «Вітер, що дме, корабель, що пливе, / За дівча, яке любить матроса!»* Відомо, що Ю. Яновський теж щиро захоплювався життям моряків і обожнював море, мріяв скласти найкращу пісню про нього. Тож йому були близькими погляди Дібдіна. Крім того, рядки *«За дівча, яке любить матроса!»* перегукуються з твором: у романі Тайах залишається з матросом Богданом.

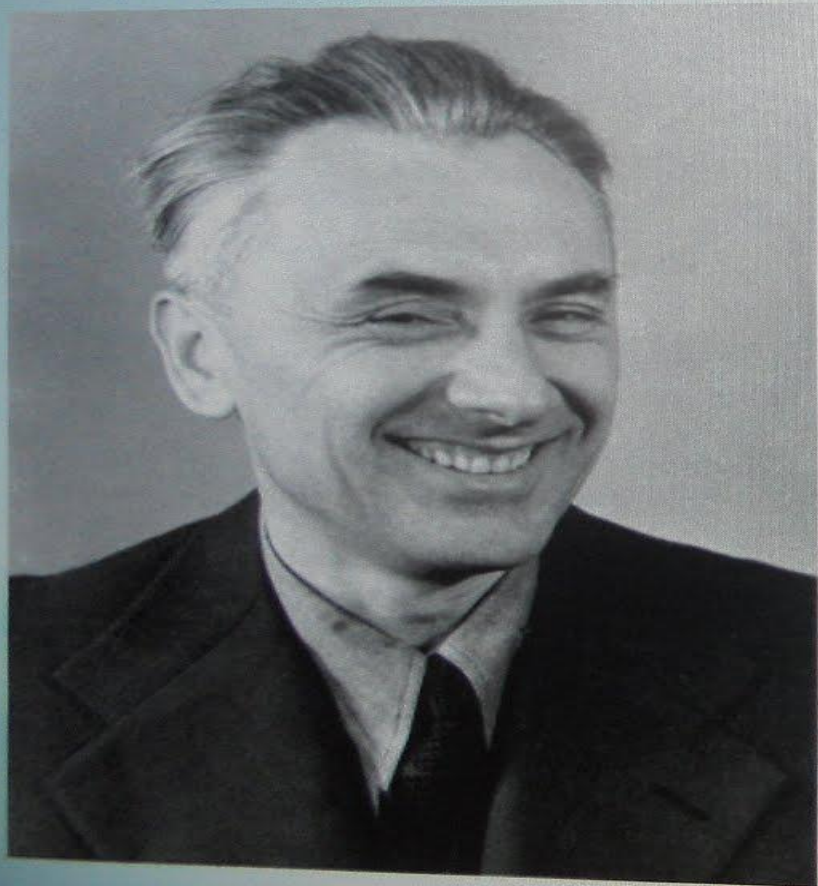
І, нарешті, вислів з оди «Римській державі» Горація (*«О корабле, тебе вже манить хвиля моря?»*) »поетизує морські мандри, ширше - романтичний мотив пошуку людиною своєї сутності, мети життя». В оді Горацій славив Римську державу, порівнюючи її з кораблем. Яновський же в романі, герої якого споруджують красень-вітрильник, думав про свою Республіку, про Україну... (вітрильник і є символом Української держави). «Майстром корабля» він мовби запитував: куди пливти українському кораблеві?

Юрій Яновський «Майстер корабля» (прототипи)

Редактор (він же на схилі віку — То-Ма-Кі)
має риси самого Юрія Яновського

Більшість героїв твору мають свої прототипи - працівників Одеської кінофабрики:

То-Ма-Кі (Товариш Майстер Кіно) – сам Юрій Яновський. У цьому творі він намагається сягнути найглибших надр психіки, блакитних веж романтики.

12.11.2019

Більшість героїв твору мають свої прототипи - працівників Одеської кінофабрики:

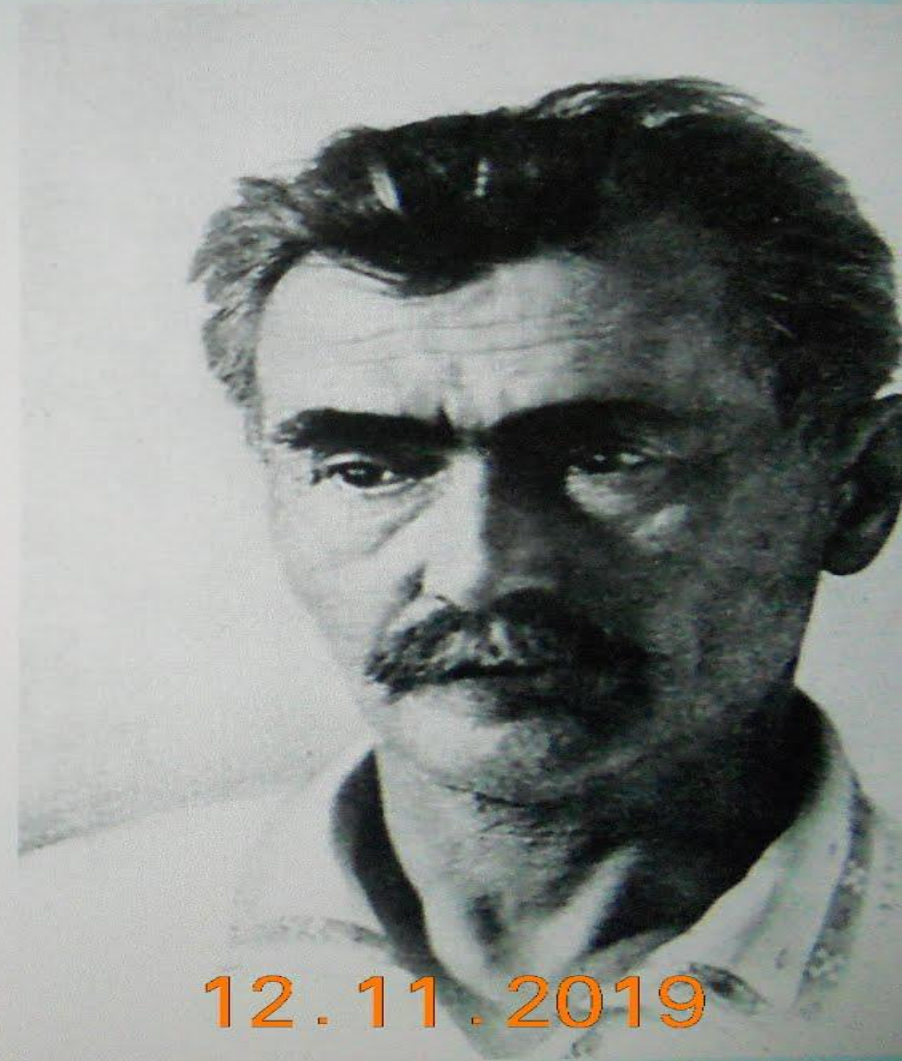
Художник Сев – це Олександр Довженко. Художник Сев, який поставив невеличку комедію, “блискуче провалився”, але працює над ще однією картиною як режисер. Автор пише про нього так : “...з однаковою гордістю стоятиме серед велетенських машин... на палубі океанського корабля, що йде в невідомі країни , він стоятиме з однаковою гордістю й серед неміряного степу, спираючись на палицю. Бо в ньому є свідчення обличчя людини...”. Таким був О. Довженко, такою була його вдача.

12.11.2019

Більшість героїв твору мають свої прототипи- працівників Одеської кінофабрики:

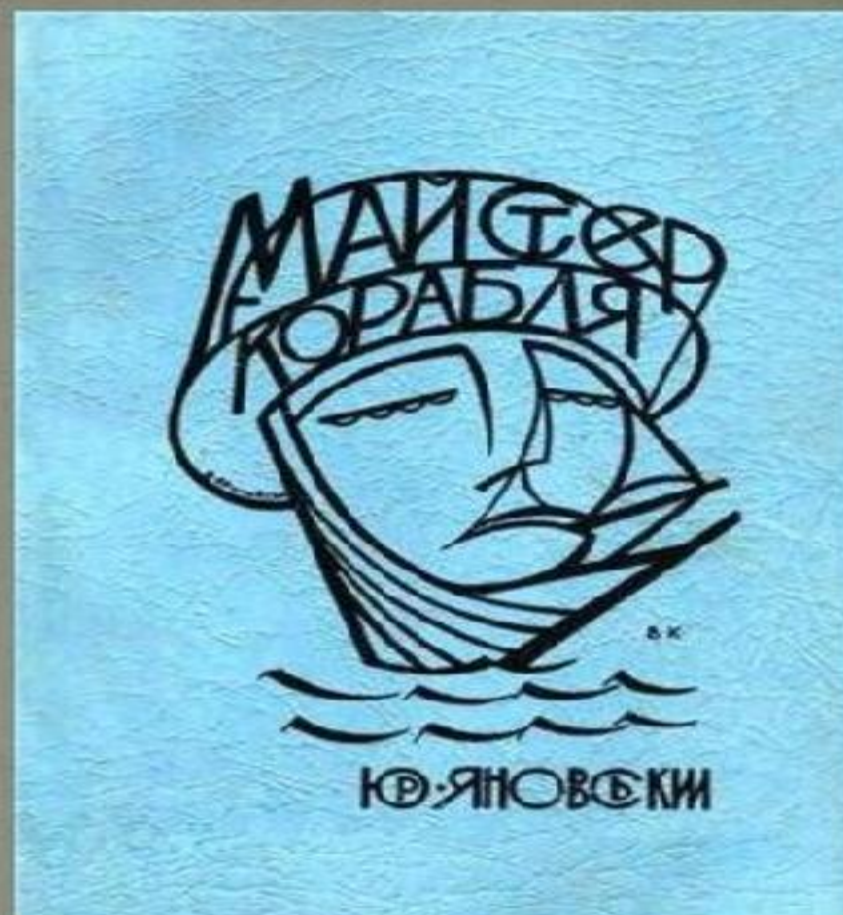
Професор - художник Василь Кричевський.

Його запросили на Одеську кіностудію як консультанта для постановок фільмів на історичні теми. У спогадах М. Бажана читаємо: “Старий майстер знав багато. Своїми знаннями він не хизувався, а охоче ділився, ставши незаперечним художнім авторитетом для всіх кінематографістів, особливо ж для двох людей — для Довженка, загалом не схильного підкорятися у мистецтві іншим авторитетам, і для Яновського. Юрій дуже любив і шанував свого Професора, прислухався до його суджень, вчився в нього”

12.11.2019

Обкладинку до першого видання «Майстра корабля» виконав саме В. Кричевський. На ній було зображено вітрильник, який ніби летить над морем, нагадуючи своїми контурами жіноче обличчя східного типу

Більшість героїв твору мають свої прототипи - працівників Одеської кінофабрики:

Балерина Тайах - артистка Іта Пензо, яка гастролювала в Одеському оперному театрі в середині 20-х років.

Це дивне ім'я Яновський запозичив з історії стародавнього Єгипту: так звали матір фараона Ехнатона, свекруху знаменитої Нефертіті.

12.11.2019

**Більшість героїв твору мають свої
прототипи - працівників Одеської
кінофабрики:**

**Директор -
матрос Павло
Нечеса.**

Бурхливі віхи його
життя лягли в
дивовижну
передісторію
керівника
кінофабрики.

12.11.2019

Більшість героїв твору мають свої прототипи - працівників Одеської кінофабрики:

Матрос Богдан – Григорій Гричер-український кінорежисер, сценарист.

У романі він “реаліст”, який іронічно сприймає зауваження про те, що “жінку треба носити на руках”, бо, на його

переконавання, та **12.11.2019** “любить руку і повід”.

У романі створені яскраві образи української творчої інтелігенції, її молодшої генерації. Кожен з них може сказати про себе словами То-Ма-Кі: “...В мене одна наречена, наречена з коліски, про яку я думав, мабуть, і тоді, коли не вмів ще говорити. Наречена, що для неї я жив ціле життя, їй присвятив сталеву шпагу й за неї підставляв під мечі важкий щит. ... Для неї я був сміливий і впертий, заради неї я хотів бути в першій лаві бійців — бійців за її розквітання. Для неї я полюбив море, поставив на гербі якір, що його приймають усі моря світу, і колишеться над ним могутній корабель. **12.11.2019** *Культура нації — звучь її*”.

Образна система роману:

Образ моря

«Море в мене дійсно шумить скрізь», - так каже про це пілот Майк батькові. Із цим образом пов'язані всі дійові особи. Але в житті кожного з них море відіграє свою роль. Для матроса Богдана - це природна стихія існування, якою він пишається, хоч іноді іронізує над собою. Для режисера Сева та сценариста То-Ма-Кі море - натхненник їхньої творчості й самовдосконалення. Море втілює далеку мрію, можливо, ірреальну, яку можна відчувати, у стихії якої можна жити, творити, рухатися вперед, долати перешкоди, труднощі, мрію, що часом може стати реальністю.

Образ корабля

Образ корабля (не бутафорного, а справжнього, за стародавнім кресленням) символічно втілює своєрідну програму духовного відродження українців, їхній власний шлях розвитку, з опорою на справжні цінності, вивірені часом. Ця підтекстова програма постійно доповнюється роздумами То-Ма-Кі, інших дійових осіб, причетних до спорудження вітрильника. Слова «підняти якір свого корабля й поставити паруси» суголосні назві роману і несуть у собі символічний зміст. В підтексті вітрильник, клопітка праця над його народженням - це романтична поетизація прекрасного в людині, її поривання до гармонії зі світом і самою собою.

Образ міста

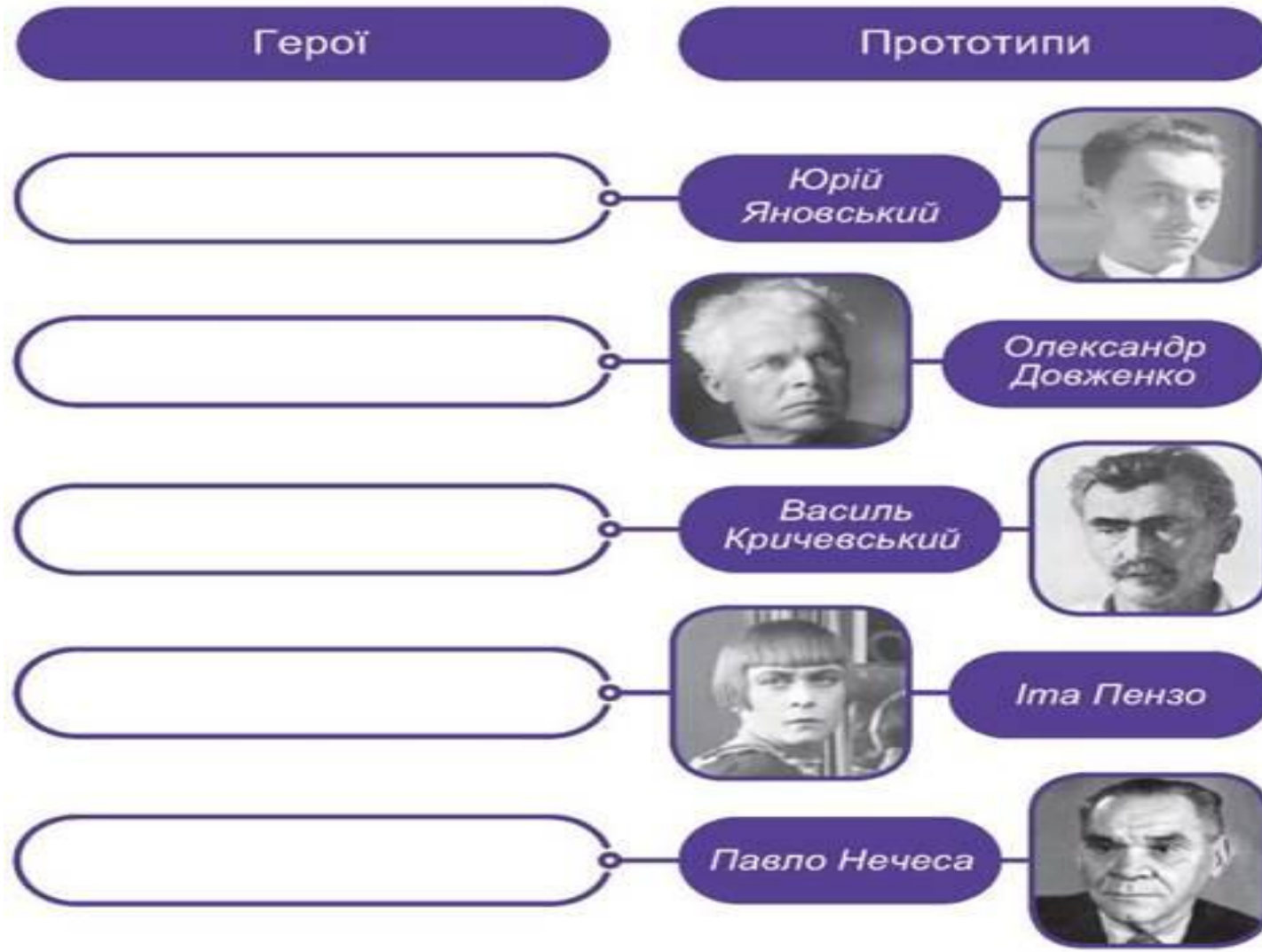
Українська проза 20-х рр. ХХ ст. засвоює й активно впроваджує також ще одну новітню духовно-психологічну «субстанцію» у свідомості української людини цього часу - Місто. У романі Яновського Місто уособлює той обітований рідний берег, чиїми тихими вуличками гуляє штормовий вітер, принесений з моря. Кожен із героїв розуміє той берег по-своєму, що, однак, не позбавляє образ Міста узагальнювального змісту, утілення образу батьківщини.

Новаторство роману:

- Зображено роль творчої інтелігенції, власне еліти суспільства у формуванні й становленні світогляду нової доби.
- Оповідь ведеться переважно у формі ліричної сповіді То-Ма-Кі.
- Оповідь переривається вставними «історіями» з життя інших героїв, які самі їх згадують.
- Зовнішній сюжет час від часу переходить у сюжет внутрішній (що стосується емоційних переживань героїв) і навпаки.
- Зміщення часових та просторових площин (дія відбувається реально або в спогадах то в Місті (тобто Одесі), то в Італії, на острові Ява, в Румунії).
- Елементи екзотики – розповіді про морські пригоди, далекі острови.
- Елемент гри, фантастики – «переселення» То-Ма-Кі в 1970-ті роки та його міркування про балет, який витіснить фізкультура; про художні твори, в яких зникне фабула, і навіть про «часи війн сорокових років».
- Символіка твору: корабель – символ держави, майстер корабля.
- Інтертекстуальність роману: біблійні алюзії, асоціації з творами Д. Конрада, Дж. Лондона, Горація, О. Довженка...

Завдання до твору:

1. Заповніть таблицю

2. Бліц-опитування

1. Твір Ю. Яновського «Майстер корабля» належить до літературного роду ...
2. Що таке «майстер корабля» (за твором Ю. Яновського)?
3. Хто став прототипом Сева?
4. Який жанр твору «Майстер корабля»?
5. У чому полягає автобіографічність твору «Майстер корабля»?
6. Скільки епіграфів має твір «Майстер корабля»?
7. Як розшифровується ім'я героя То-Ма-Кі?
8. Де розташована кінофабрика в романі «Майстер корабля»?
9. Кого матрос Богдан обрав «майстром» свого корабля?
10. «Любовний трикутник» у творі.
11. Кого Богдан підозрює в нападі на То-Ма-Кі?
12. Кому належать слова епіграфа «О корабле, віднесуть знову в море тебе хвилі!» до твору «Майстер корабля»?

Домашнє завдання:

Скласти кросенс до вивченої теми

Дякую за увагу!!!